

APGINTOS DISERTACIJOS

Per antrąjį 2022 metų pusmetį kaip reta užderėjo etnologijos srities daktaro disertacijų: skirtingose Lietuvos mokslo institucijose apgintos net šešios. Toliau pateikiame apie jas šiek tiek informacijos.

2022 m. rugsėjo 7 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute viešame gynimo tarybos posėdyje Irena Snukiškienė apgynė humanitarinių mokslų etnologijos krypties disertaciją tema „Moralinių vertybių esmė ir transformacijos. TIESA ir MELAS iš kognityvinės kultūrinės perspektyvos (lietuvių ir anglų kalbų pagrindu)“. Darbo mokslinė vadovė – Vilniaus universiteto prof. dr. Kristina Rutkovska, konsultantė – Vilniaus universiteto doc. dr. Liudmila Arcimavičienė.

Tarptautinę disertacijos gynimo tarybą sudarė keleto mokslo sričių atstovai ir atstovės: kalbininkės prof. dr. Irena Smetonienė (tarybos pirmininkė, Vilniaus universitetas) ir dr. Loreta Vaičiulytė-Semėnienė (Lietuvių kalbos institutas), filosofas prof. dr. Naglis Kardelis (Vilniaus universitetas), taip pat dviejų šalių etnologės – prof. habil. dr. Anna Tyrpa (Lenkijos mokslų akademijos Lenkų kalbos institutas) ir dr. Lina Būgienė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas).

I. Snukiškienės disertacija – etnolingvistikai priskirtinas darbas; šis moks-

las pastaruoju metu Lietuvoje smarkiai populiarėja. Kaip pažymėta per gynimą, svarbiausios ir esminės disertacijos ypatybės tokios: labai aiški ir griežta mokslinė metodologija, grindžiama Liublino etnolingvistikos mokyklos ir jos vadovo Jerzy Bartmińskiego sukurta metodika, siekiančia atkurti ir išanalizuoti pasaulio vaizdą kalboje, ir dvikalbis tyrimo objektas – lietuvių ir anglų kalbų ištekliai. Disertacijos autorė išskėlė sau ambicingą tikslą: ištirti ir palyginti dviejų pamatinių – TIESA ir MELO – konceptų struktūras ir kalbinę raišką lietuvių ir anglų kalbose, rekonstruoti jų kalbinį ir kultūrinį vaizdą. „Siekiami objektus ištirti ne tik kaip kalbinius vienetus, [...] bet, visų pirma, kaip kalbines-kultūrinės kategorijas, daugiausia dėmesio skiriant semantiniams ir aksiologiniams konceptų turiniui“, – pabrėžiama disertacijoje. Negana to, tyrimas atliktas dviem lygmenimis – diachroniniu ir sinchroniniu; tai leido išryškinti ne tik dabartinį atitinkamų konceptų turinį, bet ir jo raidą bei transformacijas.

Disertacijoje analizuojama gausi ir įvairialypė medžiaga, apimanti leksikografinius, istorinius, folklorinius, tekstinius duomenis. Darbo pradžioje išsamiai pristatomi teoriniai ir metodologiniai tyrimo pagrindai, apžvelgiamas etnolingvistinis tokių tyrimų kontekstas, o antrajame skyriuje plačiai aprašomas filosofinis kontekstas: apžvelgiama tiesos ir melo samprata senovės graikų pasaulėvaizdyje (atskirai aptariant šiuos konceptus senovės graikų

kalbos ir mitologijos kontekste), toliau pereinama prie krikščionybės ir naujųjų laikų filosofijos, neklasikinių tiesos teorijų, postmoderniosios tiesos sampratos ir posttiesos epochos, o apžvalgą baigia lietuvių filosofų darbai. Tokia plati istorinė ir filosofinė apžvalga gerokai išplečia ir pačios disertacijos kontekstus, parodo jos vietą ir aktualumą platesnėje – ne vien etnolingvistikos – tyrimų panoramoje. Kaip pažymėta ir per gynimą, tiek lingvistiniu, tiek istoriniu ir kultūriniu požiūriu gana tolimų kalbų – lietuvių ir anglų – lyginimas, nors iš pradžių ir galėjęs kelti abejonių, šiuolaikiniame globalizacijos kontekste pasirodė ypač prasmingas ir aktualus.

Gynimo tarybos nariai labai teigiamai atsiliepė apie I. Snukiškienės atlikto tyrimo išsamumą, didelę apimtį, disertantės kruopštumą, aiškią ir sklandžią kalbą bei stilių, taip pat gebėjimą suvaldyti ir struktūruoti gausią, įvairialypę tyrimo medžiagą. Atkreiptas dėmesys ir į tai, kad I. Snukiškienės disertacija, kaip ir daugelis kitų pastarojo meto etnologų darbų, įtikinamai parodo, jog etnologija, folkloristika ir kiti neva į praeitį, sustabarėjusias, išnykusias senų laikų tradicijas nukreipti mokslai iš tiesų yra labai aktualūs dabarčiai ir netgi leidžia pažvelgti į ateitį.

Lina Būgienė

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

lina.bugiene@liti.lt

2022 m. rugsėjo 16 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute vykusiame viešame gynimo tarybos posėdyje Rokas Sinkevičius apgynė humanitarinių mokslų etnologijos krypties disertaciją tema „Saulės dukros vestuvių motyvai XIX a. pr. – XX a. latvių dainose: tautosakinė ir lyginamoji

mitologinė analizė“. Darbo mokslinė vadovė – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto vyresnioji mokslo darbuotoja dr. Radvilė Racėnaitė, mokslinis konsultantas – prof. dr. Audrius Beinorius (Vilniaus universitetas).

Į tarptautinę disertacijos gynimo tarybą, vadovaujamą dr. Daivos Vaitkevičienės (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas), susirinko mokslininkai iš įvairių institucijų: prof. dr. Rimantas Balsys (Klaipėdos universitetas), prof. dr. Rūta Muktupavela (Latvijos kultūros akademija), doc. dr. Vytautas Rinkevičius (Vilniaus universitetas), doc. dr. Bronė Stundžienė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas).

Disertacijoje pasitelktos analizuoti latvių mitologinės dainos, susijusios su Saulės Dukros vestuvių įvaizdžiais. Jos greintintos su atitinkamomis latvių ir lietuvių mitologinėmis sakmėmis, tikėjimais ir kita tautosaka, aiškinančia dangiškujų vestuvių motyvus. Kompleksiškai iširta, apibendrinta ir skirtingais pjūviais išnagrinėta gausi latvių ir lietuvių folklorinė ir mitologinė medžiaga, o dangiškujų vestuvių siužetas analizuotas plačiame indoeuropiečių ir finougrių mitologijos kontekste.

Pasak disertanto, „nuo pat mitologijos kaip mokslo radimosi pradžios tyrėjai atkreipė dėmesį į tai, kad dangaus šviesuliai buvo itin svarbūs įvairių pasaulio tautų mitologijose“, todėl disertacijoje daug dėmesio skirta ir ankstesniems tyrimams šia tema apžvelgti. Bene labiausiai komisijos nariai akcentavo tai, jog R. Sinkevičiaus disertacija visų pirma vertintina kaip išsamus apibendrinamojo pobūdžio darbas, jame susisteminama ir kritiškai apžvelgiama gausi ligšiolinė mokslinė literatūra, tačiau pateikiama ir naujų įžvalgų. Atkreiptas dėmesys į itin ilgą literatūros sąrašą (daugiau nei 200 pozicijų) ir šaltinių gausą,

neapsiribojant vien latvių ir lietuvių kalbų duomenimis, analizei pasitelkiant ir medžiagą, skelbtą vokiečių, lenkų, rusų ir kitomis pasaulio kalbomis. Paminėtina ir tai, jog darbo santrauka pateikta ne anglų kalba, kaip dažniausiai renkamasi disertacijose, bet latviškai.

Posėdžio dalyviai pabrėžė R. Sinkevičiaus tyrimo išsamumą ir ypatingą kruopštumą gilinantis į šaltinius, analizuojant kalbinius niuansus. Ypač teigiamai atsiliepė darbo vadovė R. Racėnaitė, pasidžiaugusi R. Sinkevičiaus – pirmojo jos vadovauto doktoranto – visapusišku atsidavimu mokslui ir nuosekliu darbu rengiant disertaciją.

Nė vienam gynimo dalyviui nekilo abejonių dėl R. Sinkevičiaus disertacijos mokslinės vertės ir tyrimo kokybės. Į užduotus klausimus disertantas atsakė išsamiai ir įtikinamai, puikiai apgynė savąją poziciją, sureagavo į kelias išsakytas pastabas. Renginyje dalyvavę mokslininkai ir mokslininkės, sveikindami sėkmingai apgynus disertaciją, R. Sinkevičiui linkėjo tęsti „dangiškuosius mitologijos tyrimus“, o tyrimų rezultatus skleisti ne tik Lietuvoje, bet ir Latvijoje.

Martynas Vingrys

*Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
martving@gmail.com*

2022 m. rugsėjo 20 d. Vilniaus universitete vykusiame viešame gynimo tarybos posėdyje Dovilė Valaitė apgynė humanitarinių mokslų etnologijos krypties disertaciją tema „Tradicinės religinės terapijos ir vakarietiškos psichoterapijos sąveika islame: lyginamoji-antropologinė studija“. Darbo mokslinis vadovas – prof. dr. Audrius Beinorius (Vilniaus universitetas), konsultan-

tas – doc. dr. Renatas Berniūnas (Vilniaus universitetas).

Tarptautinę disertacijos gynimo tarybą sudarė kelių skirtingų sričių ir mokslo institucijų atstovai: Vilniaus universiteto etnologė doc. dr. Kristina Šliavaitė (tarybos pirmininkė), psichologė doc. dr. Rūta Sargautytė, Vytauto Didžiojo universiteto sociologė prof. dr. Milda Ališauskienė, religijotyrininkas prof. dr. Egdūnas Račius ir užsienio ekspertas – Jordanijos Yarmouk universiteto psichologas prof. dr. Fawwaz Ayoub Hamdan Momani.

D. Valaitės disertacija parašyta ir apginta anglų kalba – tai padidina jos prieinamumą tarptautiniu mastu. Darbas itin tarpkultūriškas ir tarpdisciplininis: jis apima islamo ir Vakarų kultūrų analizę, į tyrimo objektą žvelgiama iš psichologijos, kultūrinės antropologijos, religijotyros perspektyvų. Disertacijoje nagrinėjamas psichikos sutrikimų suvokimas ir gydymo praktika Jordanijoje bei Vakarų psichoterapijos sklaida; atliekant empirinę antropologinę ir tekstologinę istorinę tyrimą siekiama išanalizuoti Vakarų psichoterapijos paplitimą, adaptaciją ir inkulturaciją islame. Šis tyrimas atskleidžia, kaip islamo kultūroje suvokiami psichikos sutrikimai ir psichoterapijos raida, jame analizuojami tradiciniai religiniai gydymo metodai, religijos bei dvasinių lyderių vaidmuo gydant. Be to, apžvelgiami psichoterapijos metodai ir jų veiksmingumas pacientams musulmonams, musulmonų požiūris į psichoterapiją; aptariama religijos bei kultūros svarba konsultuojant. Lyginami du gydymo metodai – tradicinis religinis ir vakarietiškoji psichoterapija, nustatomi pagrindiniai jų skirtumai ir sąlyčio taškai. Pasak disertacijos autorės, ją labiausiai žavėjo galimybė iš arti pažinti Jordanijos kultūrą tiesiogiai bendraujant su šalies gyventojais, atliekant lauko tyrimus.

Gynimo tarybos nariai disertaciją įvertino puikiai. Pažymėta, kad „D. Valaitės tyrimo kryptis lėmė sudėtingą, daug pastangų reikalaujantį lauko tyrimą ir intelektualinę kelionę, kurios rezultatas – provokuojantis ir naudingas mokslinis darbas [...]. D. Valaitė lauko tyrimą atliko svetimoje visuomenėje ir kultūroje, todėl jai teko įveikti didžiulius psichologinius, praktinius ir kultūrinius iššūkius“ (doc. dr. K. Šliavaitė), „Šios disertacijos tema aukštai vertinama tiek mokslininkų, psichologų, tiek iš praktinės perspektyvos. Dviejų skirtingų socialinių aplinkų tyrimas suteikė psichologams gilesnių žinių apie tai, kaip socialinė aplinka veikia psichikos būklės sampratą“ (prof. dr. Fawwaz Ayoub Hamdan Momani).

D. Valaitės disertacija neabejotinai prisidės ir prie etnologijos tyrimų plėtos, skatins tolesnius sociokultūrinius tyrimus.

Irena Snukiskienė
Vilniaus universitetas
irena.snukiskiene@flf.vu.lt

2022 m. rugsėjo 21 d. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje vykusiame viešame gynimo tarybos posėdyje apginta Kristinos Dolininės disertacija „Šiaurės Indijos *Kathak* performatyvios tradicijos kaita ir atlikėjų bendruomenių prisitaikymo būdai“. Darbo mokslinė vadovė – prof. habil. dr. Daiva Vyčnienė (Lietuvos muzikos ir teatro akademija), mokslinis konsultantas – doc. dr. Valdas Jaskūnas (Lietuvos dailės akademija).

Tarptautinę disertacijos gynimo tarybą sudarė pirmininkas prof. dr. Audrius Beinorius (Vilniaus universitetas, filosofija) ir nariai: doc. dr. Kristina Garalytė (Vytauto Didžiojo universitetas, sociologija), prof. dr. Gediminas Karoblis (Vytauto Didžiojo

universitetas, filosofija), prof. dr. Urmimalla Munsri Sarkar (Kalkutos universitetas, socialinė antropologija) ir doc. dr. Dalia Urbanavičienė (Lietuvos muzikos ir teatro akademija, menotyra).

K. Dolininės disertacija parašyta Lietuvos etnologijai neįprasta tema ir primena užsienio šalių šokio antropologijos atstovams nuo seno būdingą siekį tirti kituose žemynuose gyvuojančias sinkretiškas kultūras bei jų šokius. Toks pasirinkimas būtų rizikingas ir galėtų likti paviršutiniškas, tačiau to išvengta, nes autorė giliai pažįsta tiriamą objektą. Ji ilgokai gyveno Indijoje, išmoko hindi kalbą ir pastaraisiais metais skyrė nemažai laiko lauko tyrimams, nuodugnai susipažino su Indijos kultūra, įsisavino *Kathak* šokio praktiką ir tapo tarsi „sava“ tyrinėjamoms šokio tradicijos puoselėtojams.

Disertacijoje analizuojama *Kathak* šokio tradicijos raida ir dabartinė atlikimo praktika šiuolaikinės Indijos kultūros kontekste, šia praktika užsiimančios šokėjų ir muzikantų bendruomenės – tradicinės ir netradicinės. Tyrimas atliktas aprėpiant įvairius aspektus: bendruomenių savivoką, tarpusavio santykius, ekonominio gyvenimo ypatumus, šokių transformacijas, estetikos kaitą, individualios atlikėjų tapatybės ir reprezentacijos įvairovę. *Kathak* šokio atlikimo tradicijos (vadinamos performatyviąja tradicija) kilmė ir raida analizuojama plačiame kontekste šalia kitų meninių tradicijų (muzikos, vaizduojamųjų menų, literatūros, architektūros ir kt.), jas paveikusių socialinių, ekonominių, filosofinių ir religinių (*bhakti* ir *sufi*) judėjimų, ideologijos kaitos, politinės Indijos raidos ir kitų susijusių faktorių. Atsižvelgiant į dabartinę situaciją, daug dėmesio skiriama urbanistiniam kontekstui ir profesionaliajai scenai, palyginimams su ankstesniais tradicijos gyvavimo kontekstais. Ypač vertinga, kad disertacijoje *Kathak* šokis ir jo atlikėjų

bendruomenės argumentuotai traktuojami kaip kintantys reiškiniai, kuriuos skirtingais lygiais – vietiniu, nacionaliniu ir pasauliniu – veikia aplinkos faktoriai.

Toks disertantės požiūris lemia darbo mokslinį aktualumą ir naujumą. Ši disertacija, pasirinkus aktualų performatyvumo aspektą, gerokai praturtina neeuropinių kultūrų tyrimus Lietuvoje, be to, papildo šiuolaikinėje antropologijoje vis gausiau plėtojamas bendrąsias pokolonijines studijas. Dirbdama autorė pagrįstai pasirinko pokolonijinę teoriją kaip svarbiausią, skatinančią naujai vertinti šokio ir judesio sistemų praktikas, atmetant ankstesnes kolonijines prielaidas apie *nekintamas tradicijas, monolitines kultūras, fiksuotas tapybes, save ir kitą, savą ir svetimą*. Šios teorijos pritaikymas tiriant sudarė galimybes atskleisti tradicijos kaitos daugiabriauniškumą ir tarpdiscipliniškumą, visapusį ir atvirą konotacijų lauką, peržengti į bendruosius kultūrinius, ideologinius, politinius, sociologinius apmąstymus.

Rengdama disertaciją autorė sėkmingai panaudojo antropologinius metodus, atlikdama lauko tyrimus *Kathak* stilių praktikuojančiose bendruomenėse šiaurės centriniam Indijos regione: stebėjimą dalyvaujant, nestruktūruotą ir iš dalies struktūruotą interviu, gyvenimo istorijų nagrinėjimą, pokalbių ir prisiminimų užrašymus, taip pat Lietuvai gana naują dalyvaujamojo stebėjimo ir interviu metodą – keliavimą kartu (angl. *go-along*). Autorės tyrime dalyvavo 29 respondentai (trečdalis priklauso tradicinėms atlikėjų šeimoms) – skirtingų stilistinių mokyklų ir nepriklausomi šokėjai, užsiimantys pedagogine, kūrybine ir organizacine veikla, įvairių institucijų mokiniai.

Dvejopo požiūrio – *iš išorės* ir *iš vidaus* (kadangi pati disertacijos autorė praktikuoja nagrinėjamą šokio tradiciją) – derinimas leido panaudoti fenomenologinę tyrimo

strategiją, skiriant daug dėmesio tiek respondentų, tiek savo patirtims. Tai atitinka šiuolaikinėje šokio antropologijoje vis populiarenesnę refleksinę etnografiją, kai atskleidžiama motyvacija, kodėl ir kaip tyrinėjamas šokis. Toks etnografinis dabarties tyrimas, išmanant tradiciją, disertacijoje sėkmingai derinamas su plačia istoriografine perspektyva, aprėpiančia ikikolonijinę, kolonijinę, dekolonizacijos ir modernųjų globalų laisvosios rinkos laikotarpius. Tai padėjo autorėi giliau suprasti ir atskleisti šokio raidos rezultatus, paveiktą skirtingų politinių, istorinių, ekonominių ir kultūrinių kontekstų.

Prie disertacijos privalumų reikia priskirti ir tai, kad šokio tradicijos dabartis nagrinėjama Lietuvoje gana naujais rakursais: analizuojant urbanizacijos ir migracijos procesus, globalizacijos tendencijas, šokio tradicijos rėmimo, vertinimo ir edukacijos sistemų kaitą, vartotojiškosios kultūros plėtrą, naujų technologijų ir medijų atsiradimo įtaką; visa tai didžiąja dalimi transformuoja ir svarbius performatyviųjų menų aspektus. Šiek tiek aptarta įdomi, plačiau išplėtoti verta tema – apie šokio *Kathak* mokymo skirtumus Indijos ir Lietuvos kontekstuose.

Darbas metodologine prasme svarbus kultūros tyrimų plėtrai, nes gyvuojančių atlikimo tradicijų, jų kaitos, mokymosi, tradicijos perėmimo analizė, derinant įvairių tyrimų metodus, apima klausimus, aktualesnius ne tik plačiajame, bet ir Lietuvos kultūros tyrimų kontekste.

Dalia Urbanavičienė

*Lietuvos muzikos ir teatro akademija
daliau@gmail.com*

2022 m. lapkričio 15 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute vykusiame viešame gynimo tarybos posėdyje Rūta

Latinytė apgynė humanitarinių mokslų etnologijos krypties disertaciją tema „Dovanojimas kaip tarpasmeninių santykių reiškimosi būdas XX a. pabaigos – XXI a. pradžios lietuvių kasdienėse praktikose“. Darbo mokslinė vadovė – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto vyresnioji mokslo darbuotoja dr. Giedrė Šmitienė, konsultantė – doc. dr. Bronė Stundžienė.

Disertacijos gynimo tarybą sudarė istorikas, komunikacijos specialistas prof. dr. Rimvydas Laužikas (tarybos pirmininkas, Vilniaus universitetas), etnologė dr. Lina Būgienė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas), filosofas doc. dr. Kęstas Kirtiklis (Vilniaus universitetas), antropologė dr. Rima Praspaliauskienė (Kalifornijos universitetas, JAV) ir istorikas, archeologas bei etnologas prof. dr. Vyktintas Vaitkevičius (Klaipėdos universitetas).

Disertacijos objektu R. Latinytė pasirinko dovanojimo fenomeną ir, kitaip, nei įprasta lietuvių etnologijoje, analizavo jį ne aprašydamą, kokios dovanos ir kokių tikslų buvo teikiamos tam tikru istoriniu laikotarpiu ar tam tikrose, dažniausiai apeiginėse, situacijose, o žvelgdama plačiau – į kasdienės dovanojimo praktikas, kuriančias ir keičiančias žmonių pasaulį, dažnai patiems žmonėms to nė nereflektuojant. Galima teigti, kad disertacijos tikslas buvo atrakinti lietuviškąjį dovanojimo kodą. „Užsibrėžta atsakyti į iki šiol nekeltą probleminį klausimą: ką lietuvių kultūroje reiškia dovanos, kaip jos savo reikšmę įgyja, ką gali pasakyti apie dovanomis susaistytus žmones, jų tarpusavio ryšius, gebėjimą perduoti ir suprasti dovanojamo objekto ir paties veiksmo reikšmes bei plačiau – ką tai liudija apie pačią visuomenę?“ – rašo disertacijos autorė. Jos dėmesio centre atsidūrė būtent dovanojantys bei dovanas gaunantys žmonės, jų išgyvenimai ir patirtys, autorefleksija. Disertacijos tyrimo ašis – gyvenimo pasako-

jimai, arba išsamūs interviu, atskleidžiantys žmonių prisimenamas išskirtines dovanojimo patirtis. Iš viso tai apie 40 valandų garso įrašų; analizuojami apie trisdešimties pateikėjų (tarp jų – ir pačios disertacijos autorės) ilgesni ar trumpesni pasakojimai, papildyti kiekybiniu tyrimu – reprezentatyvia nuomonės apklausa, apimančia 1043 respondentus, atspindinčius visą Lietuvos visuomenės demografinį spektrą.

Ši disertacija – tai fenomenologinis antropologinis kasdienių praktikų tyrimas, kuriame atsispiriama nuo dovanojimą reflektuojančių struktūrinės ir fenomenologinės antropologijos teorinių įžvalgų, tačiau autorė, kaip pati nurodo, remiasi pirmiausia tiriamąja medžiaga, svarbesne už teoriją. Dauguma disertacijos skirsnių struktūruojami taip, kad pirmiausia būtų pateikiama medžiagos ištrauka – gyvo pasakojimo fragmentas, tuomet dėstomos įžvalgos, autorės atrastos atidžiojo skaitymo būdu ir dar pagilintos pasitelkiant būtent tam atvejui aktualias teorijas.

Analizuojamas dovanojimo praktikas R. Latinytė skiria į dvi stambias rūšis – „įgyvendintas“ ir „neįgyvendintas“ dovanas, savo ruožtu dar smulkiau skirstomas į „džiaugsmą teikiančias“, „rūpesčio“, „dėkingumo“, „atsiprašymo“ dovanas ir t. t., taip pat – į neišpildytas, atsisakytas, užmirštas ir kitokias „neįvykusias“ dovanas. Analizuojami ir žmonių, nedovanojančių dovanų, santykiai bei vengimas dovanoti. Dalis disertacijos poskyrių apima visiškai netirtas, naujai atsirandančias dovanojimo praktikas (pavyzdžiui, dovanas sau arba deleguotas dovanas), tačiau ir įprastinės dovanos – kaip antai kalėdinės arba dėkingumo – autorės matomos ir vertinamos savitai, akcentuojant tėvų ir vaikų tarpusavio rūpesčio, nuotolio įveikimo ir kitus momentus.

Tiesa, gindamasi disertacijos autorė pažymėjo, kad jos išskirtos dovanų rūšys –

greičiau formalumas, labiausiai reikalingas tekstui struktūruoti; pačios kategorijos galėtų būti ir kitokios. Apibendrinama tyrimą R. Latinytė rašo apie santykių ir papročių kaitą, susijusią su dovanojimo praktikomis, aptaria tokias sąvokas kaip dosnumas ir pasitikėjimas – tai, pasirodo, yra esminiai, visuomenės santykių formavimuisi ir jos funkcionavimui būtini dalykai. Taip išplaukiama į daug platesnius sociumo tyrimų vandenį – tam ši etnologijos kryptis priskirtina disertacija yra puikus atspirties taškas ir pagrindas.

Lina Būgienė

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
lina.bugiene@liti.lt

2022 m. lapkričio 29 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute vykusiame viešame gynimo tarybos posėdyje Vita Džekčioritė-Medeišienė apgynė humanitarinių mokslų etnologijos krypties disertaciją tema „Vaikų mitinės baimės lietuvių folkloro praktikose“. Darbo mokslinis vadovas – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto vyresnysis mokslo darbuotojas dr. Dainius Razauskas, konsultantė – prof. dr. Birutė Jasiūnaitė (Vilniaus universitetas).

Disertacijos gynimo tarybą sudarė Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto vyresnioji mokslo darbuotoja dr. Radvilė Racėnaitė (pirmininkė), doc. dr. Laimutė Anglickienė (Vytauto Didžiojo universitetas), prof. dr. Rimantas Balsys (Klaipėdos universitetas), dr. Jurgita Macijauskaitė-Bonda (Vytauto Didžiojo universitetas) ir dr. Rasa Paukštytė-Šaknienė (Lietuvos istorijos institutas).

Disertacijos tyrimo objektas – vaikų mitinių baimių raiška ir patirtis lietuvių folkloro praktikose. Tai Lietuvos mokslin-

ninkų beveik netyrinėta sritis, o jos analizei disertacijoje pasitelktos ir folkloristikos, ir psichologijos teorinės priegijos. Kaip pristatydamą savo tyrimą pažymėjo V. Džekčioritė-Medeišienė, pirmiausia jai teko apsibrėžti keletą itin svarbių sąvokų: *mitinės baimės* (tai mitinius raiškos pavidalus ir mitologinį aiškinimą turinčios baimės), *folkloro praktikos* (JAV folkloristo Simono J. Bronnerio įvestas terminas, iš esmės reiškiantis bet koki su folkloru susijusį veiksma – tai gali būti ir materialinės kultūros dalis, ir psichologinė būseną, ir socialinės folkloro bei žmonių sąveikos) ir *numinoziškumas*, arba *numinozinė patirtis* (iš religijotyros ateinantis terminas, įtvirtintas Rudolfo Otto ir žymintis tam tikrą pozityvią baimę, išstinkančią šventybės akivaizdoje). Tyrimui pasitelkta „įvairi folklorinė ir etnografinė medžiaga, apimanti vaikų auginimo, etnomedicinos praktikas, su vaiko samprata ir baimėmis susijusius mitinę mąstyseną išreiškiančius tikėjimus bei kitus XIX a. pabaigos – XX a. pirmosios pusės tautosakos tekstus. [...] Kadangi kai kuri tyrimui aktuali medžiaga, pavyzdžiui, vaikų gąsdinimai, folkloristų nebuvo sistemingai renkama ar kaip nors klasifikuojama, jos ieškota asmeniniuose vyresnių žmonių vaikystės atsiminimuose bei tautosakos rinkėjų pastabose prie užrašytų kūrinių“, – rašoma disertacijoje. Vaikų mitinės baimės – kompleksinis darinys, labiausiai priklausantis nuo trijų veiksnių: mitinių vaizdinių, emocijų ir vaiko raidos; kiekvienas iš jų yra ir formuojamas kultūros, ir iš dalies įgimtas.

Disertacijoje pirmiausia aptariamas vaiko ryšys su mitiniu pasauliu tradicinėje lietuvių kultūroje, išskiriant tokius aspektus kaip tam tikra vaiko kaip „nežmogiško“ samprata, vaiko kaip mitinių būtybių globotinio statusas, jo ryšys su gyvūnais (ypač varlėmis ir žuvimis) ir su sociokultūrinių

paribių atstovais (kitataučiais bei elgetomis). Antrajame skyriuje susitelkiama į vaikų gąsdinimus kaip tipišką folkloro praktikų raišką: aptariama jų sąsaja su kitais folkloro žanrais, šių gąsdinimų tipologija, vaidybiniai gąsdinimų elementai ir juslinė vaikų patirtis, taip pat – kai kurie išskirtiniai gąsdinimuose figūruojantys personažai (varlė, baubas ir maumas). Toliau šiame skyriuje disertacijos autorė, peržengdama nusibrėžtas chronologines tyrimo ribas, svarsto ir apie tai, kas šiandien yra vaikų gąsdinimai – tradicinės kultūros reliktas ar tąsa; kaip keičiasi juose minimi subjektai, pateikimo būdas ir forma; kaip prarandamas jiems būdingas mitinis krūvis. Iškart galima paminėti, jog, kai kurių gynimo tarybos narių nuomone, būtent antrasis skyrius ir esąs stipriausia disertacijos dalis, o chronologijos peržengimas pateisinamas, jei matoma, kad ir už jos ribų esama įdomių, dėmesio vertų dalykų. Tačiau disertantei priekiaštauta dėl to, kad, aptardama šiuolaikines vaikų baimes, ji pati nerinkusi lauko tyrimų medžiagos ir rėmusis tik kitų tyrėjų sukauptais duomenimis. Trečiajame disertacijos skyriuje aptiriamos mitinės vaikų baimės ir vadinamasis išplėtoto naratyvo folkloras – pasakos ir sakmės, svarstoma, kokį poveikį vaikams daro šių žanrų tautosakoje pasitaikantys žiaurumo ir smurto elementai, kokių būdu folkloro praktikos pasitarnauja kaip priemonė įveikti baimę.

Per gynimą minėta, kad V. Džekčioritės-Medeišienės disertacija – itin išsamus ir konceptualus darbas, pasižymintis racionalia, pagrįsta struktūra, parašytas nepriekaištinga mokslinė kalba ir stiliumi. Kadangi tai – daugelio metų triušo rezultatas, savo įžvalgas ir atradimus autorė spėjo pristatyti net šešiais mokslo straipsniais ir devyniolikoje tarptautinių ir nacionalinių konferencijų. Akcentuota, kad į baimę, kurios raišką

apčiuopti ir moksliskai ištirti itin sudėtinga, šios tarpdisciplininės disertacijos autorė vis dėlto žvelgia folkloristės akimis ir, naudodamasi folkloro paribių tekstais, geba atskleisti svarbius, dėsningsus dalykus. Reikia tikėtis, kad šis darbas padės spręsti aktualias vaiko sampratos šeimoje ir visuomenėje problemas. Disertacijos autorei linkėta kuo greičiau jį paskelbti knyga.

Lina Būgienė

*Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
lina.bugiene@liti.lt*

TAUTOSAKOS SAVAITĖ MĖLYNOS IR GELTONOS FONE

2022 m. spalio 17–22 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute vyko Tautosakos archyvo skyriaus organizuojama 12-oji Tautosakos savaitė. Jos tradicija, siekianti 2011-uosius, išauginta iš Tautosakos dienos. Šia spalio savaitė visada tampa ta, kuriai priklauso spalio 19-oji, nes 2007–ųjų spalio 19-ąją, švenčiant darbščiausio XX a. tautosakos rinkėjo Jurgio Dovydaičio 100-ąsias gimimo metines, ir kilo mintis šią datą minėti kaip Tautosakos dieną ir įsteigti „Tautosakos medaus“ apdovanojimą labiausiai nusipelnusiam Tautosakos archyvo talkininkui. Kasmet Tautosakos savaitė būna vis kitokia, priklausomai nuo esamo laiko aktualijų.

Šiomet nuo vasario 24-osios visi gyvename karo Ukrainoje žiniomis. Mėlyna ir geltona – Ukrainos vėliavos spalvos. Mūsų Institute taip pat buvo rengiamasi Leidybos centro sukurtais šių spalvų marškinėliais su poeto Taraso Ševčenkos atvaizdu, renkamos paramos lėšos, bendradarbių namuose ar jiems tarpininkaujant teikiamas prieglobstis karo pabėgėliams. Nuo gegužės Institute organizuojami lietuvių kalbos ir kultūros kursai ukrainiečiams – mokslo

ir švietimo specialistams bei studentams. Tokiame fone ir išsiskleidė šiemetinė Tautosakos savaitė: kursų lankytojai tapo jos dalyviais nuo pat pirmadienio vakaro, kai, susirinkę į eilinę pamoką, Tautosakos archyvo skaitykloje apžiūrinėjo karpinių parodą „Sutartinė“, lietuviškai ir ukrainietišškai ją aptarė. Ta pačia proga Rima Visackienė mokė visus sutartinių.

Beje, pirmadienį, spalio 17-ąją, Tautosakos savaitę pradėjo po karantininės pertraukos atgaivinta „Prisiminimų arbatėlė“. Šį kartą jos viešniomis tapo seserys Žirnelytės – kalbininkė Sigita Bertulienė ir istorikė Audronė Saladžiuvienė. Paaiškėjo, jog būtent čia prabėgo pirmasis jų vaikystės dešimtmetis – nuo 1971-ųjų, kai legendinio rūmų sargo bibliotekininco Prano Razmuko kaimynystėje, pirmame ūkinio pastato aukšte, sodybos kompleksui tvarkyti, prižiūrėti ir saugoti buvo apgyvendinta Žirnelių šeima. Prie seserų prisijungė dar viena viešnia – daugelio Instituto darbuotojų dar prisimenama Ona Leškevičienė, jos šeima pakeitė Žirnelius ir čia gyveno iki pat paminklinio pastatų komplekso renovacijos. Moterys, viena kitą papildydamos, labai įdomiai pasakojo, kaip atrodė Vileišių sodyba, kokie žmonės čia gyveno ir dirbo, iš kokių nuotykių tarši savaiame rasdavosi pasakojimų, virstančių tautosaka. Seserys atsinešė ano meto nuotraukų ir leido jas nukopijuoti archyvo fototekai. Prie stalo pokalbis buvo filmuojamas ir archyvinamas (LTRV 1407). Paskui viešnios dar pusvalandį vaikščiojo po kiemą, parodė, kur anuomet plytėjo gyventojų sodeliai ir darželiai, nupasakojo, kokie augalai buvo auginami, kaip atrodė jų gyvenamojo būsto patalpos.

Antradienio rytą Tautosakos skaityklos duris plačiai atvėrėme į koridorių, kadangi nesutilpo svečiai, atėję į Ritos Abarienės ir jos mokinių karpinių parodą: su-

sirinko vaikų tėvai ir seneliai, mokytojos bendradarbiai ir bičiuliai, Pučkorių lauko mokyklėlės pradinukai. Paroda, pritikuši prie teminių savaitės renginių, atsirado netikėtai. M. K. Čiurlionio menų gimnazijos pradinukams etnokultūros pamokas veda Tautosakos archyvo darbuotoja R. Visackienė. Pradėjusi ten mokytojauti, mūsų kolegė kasmet atveda ketvirtokus įtvirtinti etnokultūros patirčių, prisiliesti prie pagrindinio Lietuvos tautosakos lobyno. Derindama edukacijų datas, mokytoja Rima pastebėjo mokytojos Ritos rūpestį: kūrybinga karpytoja kviečiama į tautodailininkų, meno kūrėjų gretas ir privalo surengti autorinę parodą – o kur? Sutarta ja papuošti Tautosakos savaitę. Prisdėjo ir Ritos auklėtinių 3B klasės pradinukų dailės mokytoja Vilija Starošienė: ji parengė porą stendų vaikų piešinių ir karpinių. Renginį pajvairino mokytojos Rimos parengtos vaikų dainos ir skudučių sutartinės. Įspūdingus karpinius vertino Vilniaus krašto tautodailininkų – meno kūrėjų bendrijos – pirmininkė Ramutė Kraujalienė, sveikino „M. K. Čiurlionio kelio“ moderatorė Nida Gaidauskienė ir kiti svečiai. Pati paroda buvo gausiai lankoma: vien per šią savaitę ekskursijų su tautosakos edukacijomis būta net vienuolika.

Iškiliausia savaitės diena, suprantama, buvo trečiadienis, spalio 19-oji, – jau 16-ojo „Tautosakos medaus“ laureato pagerbimas ir apdovanojimas. Nors karantiniais metais Tautosakos savaitės renginiai buvo pristabdyti, svarbiausią ženklą – „Tautosakos medų“ – vis dėlto pasistengta išsaugoti. 2020 m. Stanislavai Stripinienei skirtas apdovanojimas išsiųstas į Platelius vietos bendruomenei. 2021-ųjų laureatė Lijana Šarkaitė-Viluma folkloro publikai pristatyta nuotoliniu būdu – iš Jono Balio muziejinio kampelio. Deja, ir šių metų laureatas Romas Kaunietis negalėjo

atvykti iš Panevėžio. Didžiulė ypatingu darbštumu ir pasišventimu sukaupta Lietuvos partizanų metraštininko rankraščių, garso įrašų bei nuotraukų kolekcija buvo perduota LTA tarpininkaujant idėjos bendražiūiui Vykintui Vaitkevičiui. Vykintas tarpininkavo ir šį kartą: atvežė nominanto sutikimą, priėmė perduoti Laureato regalias. Patį laureatą renginio dalyviai galėjo pamatyti ir išgirsti režisieriaus Justino Lingio dokumentiniame filme „Metraštininkas“. Kaip pastaruoju metu priimta, renginys vyko mišriu būdu: į Institutą susirinko kviestiniai svečiai, tarp jų – ankstesnių metų „Tautosakos medaus“ laureatai Jaunius Vylius, V. Vaitkevičius, Rimantas Sliužinskas, Valdas Striužas. Kiti stebėjo renginį per nuotolį. Įrašas taip pat suarchyvintas (LTRV 1407). Pasikeista ir dovanomis: laureatas atsiuntė monografiją apie savo gimtąjį (Buivydžių) kaimą ir autoriinių poezijos rinkinių, jam buvo padovanojama Instituto leidinių. Režisierius J. Lingys paprašytas dar kartą pristatyti filmą tą vakarą susirinkusiems kursų dalyviams, o šie jį priėmė dėmesingai, tad numatytas trumpas pokalbis užsitęsė kur kas ilgiau.

Taip susiklostė, kad kitas tris Tautosakos savaitės dienas vėl dominavo ukrainietiška tematika: jos buvo skirtos Tautosakos archyvo darbuotojų Vaivos Aglinskas ir Halynos Pšeničkinos projektui „Ukrainos Čerkasų srities tradicinių dainų tyrimai ir sklaida“ pristatyti, aptarti ir populiarinti. Ketvirtadienio paskaitoje „Ukrainiečių folkloro įrašai LLTI Tautosakos archyve ir jų tvarkymo darbai“ Dnipro M. Glinkos muzikos akademijos docentė H. Pšeničkina atskleidė visą rinkinio kaupimo ir perdavimo Lietuvių tautosakos archyvui istoriją. Halyna, nors intensyviai mokosi, pranešimo lietuviškai skaityti dar nesiryžo: iš ukrainiečių kalbos jai vertėjavo folkloro ekspedicijų bendražiūgis, sutuoktinis

etnomuzikologas R. Sliužinskas. Užklupti karo, su šeima skubiai traukdamiesi į Lietuvą, mokslininkai pirmiausia rūpinosi išsaugoti ilgametį profesinį triūsą – ekspedicijų įrašų rinkinius. Pirmuoju projekto etapu atlikta nemaža dalis inventorinimo ir sisteminimo užduočių, tačiau darbo liko dar ne vieniems metams. Be to, mūsų kolegė Halyna, profesionali folkloro atlikėja, dažnai koncertuoja bendruose lietuvių ir ukrainiečių menininkų projektuose.

Palankumas ukrainietiškomis dainoms šiemet labai sutelkė Lietuvos folkloro visuomenę: įvairiomis progomis jų mokomasi, įvairiuose renginiuose, akcijose dainuojama. Tokios dainų dirbtuvės vyko ir per Tautosakos savaitę. Penktadienio pavakarę į Tautosakos archyvo skaityklą susirinkusius Instituto tautosakininkus, Vilniaus miesto folkloristus Halyna mokė ukrainietiško kalendorinių dainų, o tuos, kurių balsų galimybės labiausiai atitiko ukrainietiškojo dainavimo stiliškumą, pakvietė dar ir šeštadienio vakare ateiti į Institutą – patalkinti jai virtualiose tarptautinėse dainavimo dirbtuvėse.

Dainų tiltą iš Vilniaus į Niujorką sukūrė Tautosakos archyvo skyriuje besidarbuojanti poeto Kazio Bradūno anūkė, žinomos lietuvių antropologės Elenos Bradūnaitės-Aglinskienės duktė V. Aglinskas, šiuo metu kaip tik baigianti doktorantūros studijas Niujorko universitete. Gyvendama ir studijuodama JAV, ji keletą metų dainavo Niujorko folkloro ansamblyje „Ukrainian Village Voices“, nuo 2012 m. perteikiančiame tradicinį ukrainiečių dainavimą JAV publikai. Ansamblis vaisingai praktikuoja tarptautines dainų dirbtuves, todėl šiemet, Vaivos iniciatyva, tokia transliacija vyko iš LLTI. Puikus Halynos ir Vaivos duetas sėkmingai vedė renginį ukrainiečių ir anglų kalbomis, sulaukė gausybės pagiriamųjų žodžių ir pageidavimų tęsti šią praktiką.

Dėkoju Halynai, Vaivai, visiems Tautosakos savaitės rengėjams, talkininkams, dalyviams ir kviečiu dalytis mintimis, kurią Tautosakos savaitę galėtume sukurti kitais metais, pasvarstyti, kas galėtų pretenduoti į 17-ojo „Tautosakos medaus“ laureato titulą.

Gražina Kadžytė

*Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
kadzyte@liti.lt*

TAUTOSAKININKŲ
KONFERENCIJA, SKIRTA
PRANĖS JOKIMAITIENĖS-
AUKŠTIKALNYTĖS
100-MEČIUI

Spalio 27–28 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute vyko kasmetinė, jau 26-oji, mokslinė folkloro konferencija, šįkart skirta 100-osioms poetės ir folkloristės Pranės Jokimaitienės-Aukštikalnytės gimimo metinėms paminėti. Konferencijos organizatorės Gražina Kadžytė, dr. Modesta Liugaitė-Černiauskienė ir dr. Jurga Sivickaitė-Sadauskienė, atsižvelgdamos į dramatišką minimos asmenybės likimą, sudėtingą kūrybinį ir profesinį kelią, konferencijai parinko tokią temą: „Humanitarinė mintis folkloristų, etnologų, kultūrologų darbuose sovietmečiu“. Dvi dienas vykusiame renginyje dalyvavo Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, Vilniaus universiteto ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos mokslininkai folkloristai, etnomuzikologai ir literatūrologai, taip pat viešnia iš JAV bei Etninės kultūros globos tarybos atstovė. Konferencijoje perskaityta septyniolika mokslinių pranešimų, o baigiamajame konferencijos renginyje dalytasi prisiminimais, mintimis apie žymiąją mokslininkę ir jos gyvenimo kelią.

Konferenciją pradėjusi G. Kadžytė pranešime „Padalinto gyvenimo tekstai ir poetės“ kalbėjo apie P. Jokimaitienės biografiją ir kūrybinį kelią iki darbo Lietuvių literatūros ir tautosakos institute, atkreipė klausytojų dėmesį į jos išgyventus sunkumus, kurių teko patirti daugeliui to meto vadinamosios tragiškosios kartos kūrėjų. Dr. Bronė Stundžienė pranešime „Sovietmečiu nutilusi poetė – žymi lietuvių dainų tyrėja“ apžvelgė itin vaisingą mokslinę P. Jokimaitienės veiklą lietuvių dainologijos baruose, nors jai ištisus tris dešimtmečius teko dirbti sunkiomis sovietmečio ideologijos suvaržymų sąlygomis. M. Liugaitė-Černiauskienė pranešime „Dėmesys lietuvių baladėms sovietmečio folkloristikoje ir Pranės Jokimaitienės studija“ apžvelgė lietuvių baladžių tyrimus, aptarė stamboką P. Jokimaitienės straipsnį – studiją „Lietuvių liaudies baladės“ (1968) – ir pabrėžė, kad tai vienintelis Lietuvoje išspausdintas toks nuodugnus, išsamus, savo laiką pralenkęs baladžių tyrimas.

Antroji konferencijos sesija buvo skirta sovietmečio egodokumentikai. J. Sivickaitė-Sadauskienė pranešime „Laiškai iš Mordovijos: tarp meilės, kaltės, nevilties ir lūkesčių“ pristatė savo tėvo pedagogo ir rašytojo Broniaus Sivicko laiškus žmonai, rašytus 1957–1958 metais ir atskleidžiančius tiek sovietinių lagerių kasdienybę, tiek dvasinius politinių kalinių išgyvenimus laukiant bausmės pabaigos. Pasakojamosios tautosakos skyriaus vadovė dr. Radvilė Racėnaitė gilinosi į pokario tremtinių ir politinių kalinių patirto bado temą („*Nebeturėjome jokio maisto, tik vandeniū gyvenome*: valgis, alkis ir sotis Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių atsiminimuose“), analizavo jau publikuotus ir archyvinius atsiminimus, dienoraščius, laiškus, nuotraukas ir piešinius, aktualiai primindama, kad badas – totalitarinio režimo taikytos

socialinės inžinerijos priemonė, juo siekta palaužti okupuotų tautų savigarbą, kontroliuoti laisvą žmonių valią ir priversti juos susitaikyti su totalitarine tikrove. Brigita Daugėlaitė pranešimą skyrė žinomam lietuvių rašytojui Kaziui Borutai ir jo sekimo bylai. Pranešėja gilinasi į maištingojo kūrėjo, sėdėjusio kalėjimuose ne prie vienos valdžios, asmens bylos 1945–1965 metų agentūrinius pranešimus, telefono pokalbių įrašus, vidinį KGB skyrių susirašinėjamą. Žinomo rašytojo paveikslui pranešėja suteikė naujų ryškių bruožų.

Vėliau buvo pereita prie mokslinių tyrimų problematikos. Viešnia iš JAV Elena Bradūnaitė-Aglinskienė, remdamasi straipsniais išėivijos spaudoje, mokslo ir kūrybos simpoziumų (MKS) programomis, savo pačios atsiminimais, pristatė pokario išėivijos žvilgsnį į kultūrinę ir mokslinę veiklą okupuotoje Lietuvoje. Dainyno skyriaus vadovė dr. Jurgita Ūsaitytė iliustratyviame pranešime „Sovietmečio dainų sąsiuvinis: nuspėjamas ar intriguojantis?“ pristatė Lietuvių tautosakos archyve saugomus sovietmečio dainų sąsiuvinius, apžvelgė jų turinį, gyvavimo kontekstą, sudarytojų profilius. Mokslininkė svarstė, kaip viename sąsiuvinyje sugyveno ne tik skirtingas estetines sistemas, bet ir skirtingas istorines tiesas reprezentuojantys kūriniai. Dr. Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė pranešime gilinasi į tautosakos rinkimą sovietmečiu, jos žodžiais tariant, perėjusį ne vieną raidos fazę: nuo priverstinių „tarybinės tautosakos“ paieškų farso pokario metais iki ekspedicijų dalyvių autoetnografinės patirtis skatinusių ir net asmeninį gyvenimą keitusių folkloro rinkimo situacijų sovietmečio pabaigoje.

Vakarop skaityti pranešimai buvo orientuoti jau į vėlyvojo sovietmečio situacijas, tyrimus, personalijas. Dr. Donata Mitaitė pristatė dailininko Alfonso

Motiejūno (1912–1979) laiškus į gimtąjį vienkiamį netoli Linkuvos, rašytus XX a. 8-ajame dešimtmetyje: juose atsiskleidžia A. Motiejūno ir jo sesers šeimų ryšiai, dailininko gyvenimo sovietmečiu realijos. Dr. Salomėja Bandoriūtė-Leikienė pranešime „Mes šventai tikime savo tiesa ir teise: Justino Marcinkevičiaus meilė Lietuvai iš jo laiškų“ pristatė savo senelio Justino Marcinkevičiaus 1989-aisiais pusseserei į JAV rašytus laiškus, aktualinančius Sąjūdžio veiklos metus.

Tyrimo geografija išsiskyrė dr. Halynos Pšeničkinos pranešimas apie Ahatanhelą Krymskį (1871–1942) – iškilų Ukrainos mokslininką, rašytoją, vertėją, tapusį sovietų režimo auka. Ši pasaulinio garso ukrainiečių mokslininką, įnešusį svarų indėlį į daugelio ukrainiečių humanitarinių mokslų (kalbotyros, dialektologijos, folkloristikos, orientalistikos, istorijos ir kt.) raidą, kaip ir daugelį jo amžininkų, sovietų režimo metais ištiko tragiškas likimas.

Dr. Rimantas Sliužinskas pasakojo apie 1863-ųjų sukilimo lietuvių tremtinių palikuonis Užvolgyje, Saratovo srities Jeršovo rajono Čiornaja Padinos, Litovkos, Talovkos, Orlovgajaus ir Kurilovkos kaimuose. 2013 m. rudenį pranešėjas kartu su antropologijos profesoriumi Vyčiu Čiubrinsku dalyvavo ekspedicijoje po šį kraštą. Vietinių lietuvių istorinės atminties, lietuviškojo identiteto, sovietmečio realijų, religinių bendruomenių tarpusavio santykių ir tradicinės gyvensenos naratyvų panorama atsiskleidė ir jo parodytame filme „Čiornaja Padina – 2013. Lietuviškoji atmintis“.

Antrosios konferencijos dienos pranešimai daugiausia buvo skirti vaikystės temai, taip paminint P. Jokimaitienės parengtą pirmąjį *Lietuvių liaudies dainyno* tomą, kuriame skelbtos vaikų dainos. Sesiją pradėjo Audronė Daraškevičienė pra-

nešimu „Vaikas ir vaikystė baltų religijos ir mitologijos istoriniuose šaltiniuose“. Ji gilinasi į Norberto Vėliaus parengtuose *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniuose* pateikiamą I–XVIII amžių istorinių šaltinių medžiagą, siekdama apibendrinti žinias, susijusias su vaiko ir vaikystės sritimi, bandė išskirti pagrindines atskirų laikotarpių autorių gvildenamas temas, perteikiančias suaugusiųjų požiūrį į vaiką ir elgesį su juo. Vita Džekčioriūtė–Medeišienė skaitė pranešimą „Žiaurūs, smurtiniai ir bauginantys elementai lietuvių liaudies lopšinėse“. Polemizuodama su folkloristikoje vyraujančia nuostata, kad lopšinės – vien vaikui raminti skirtas žanras, pranešėja atrado ir pateikė daug lopšinių tekstams būdingų žiaurių ir smurtinių motyvų, kurių semantinis laukas vaikams veikiau galėtų kelti nerimą ir įtampą nei nuraminti, akcentavo bauginimo intenciją, būdingą šiam žanrui. Giedrė Raguotienė į lopšines pažvelgė iš muzikos terapijos perspektyvos: pranešime „Mamos balsas: dainavimo vaikeliui terapinė vertė“ ji akcentavo pozityvų muzikinį lopšinių poveikį vaiko ir mamos psichosocialinei sveikatai. Mokslinę konferencijos dalį pranešimu „Mato Slančiausko tautosakos tekstų redagavimo ypatumai sovietmečiu“ užbaigė Martynas Vingrys. Jis atkreipė dėmesį į XIX amžiaus folkloro tekstų ir šnekamosios kalbos redagavimą bei cenzūravimą sovietmečiu, analizuodamas du leidinius – *Šiaurės Lietuvos pasakas* (1974) ir *Šiaurės Lietuvos sakmes ir anekdotus* (1975), juos kruopščiai lygino su originaliais Mato Slančiausko rankraščiais.

Konferenciją vainikavo apskritasis stalas, moderatorės G. Kadžytės pavadinimas „Apie Pranutę ir mus“. Labai išsamų ir įdomų memuarinį pranešimą perskaitė P. Jokimaitienės dukra Danutė Jokimaitytė, savo šeimos narių būdo ištakų ieškojusi dar XIX a. istorijos šaltiniuose, jai nuoto-

liu antrino brolis Kęstutis Jokimaitis, šiltą atsiminimų laišką atsiuntė poetė Ramutė Skučaitė, vėliau apie P. Jokimaitienės asmenybę ir kūrybą kalbėjo E. Bradūnaitė–Aglinskienė, Živilė Ramoškaitė, Virginijus Gasiliūnas. Baigiamąjį renginį gražiai pradėjo ir užbaigė iš Marcinkonių atvykęs Rimos Avižinienės vadovaujamas folkloro ansamblis – jį veiklos pradžioje P. Jokimaitienė globojo ir konsultavo. Ansamblis atliko ir keletą dainų iš pirmosios koncertinės savo programos.

Apibendrinant norėtusi paminėti, kad konferencija buvo intensyvi, įvairi temomis bei problematika, aprėpė platų humanitarinių tyrimų lauką, nors dėl intensyvios programos diskusijoms neliko kada įsisiūbuoti, užgimstančiai idėjai – išsigrąžinti, o ir šiaip, jei vertintume konceptualiau, konferencijos pavadinime nurodyta tema skleidėsi gana punktyriškai, tarsi vis plačiau ir plačiau užsimojant sužymėti apybaltes dėmes mokslinės minties žemėlapyje. Ko gero, ateityje vertėtų pagalvoti apie jau išsakytų minčių plėtotes įvairiuose seminaruose ar kituose temiškausiai siauresniuose renginiuose bei leidiniuose. Pavyzdžiui, aktuali būtų straipsnių apie tremtyje skambėjusį folklorą rinktinė; galėtų išeiti puikus seminaras, skirtas vien anuometei folkloro leidinių cenzūrai; kol kas liko mažai reflektuota, kaip ideologija ir cenzūra sovietmečiu apribojo tyrimų kryptis ir būdą kalbėti apie tiriamąjį objektą; nuodugnaus tyrimo verta išsivijęs pozicija sovietinio humanitarinio mokslo atžvilgiu ir daug kitų dalykų.

Vis dėlto džiugu, kad viena esminių idėjų – humanitarinės minties laisvė – kiekviename pranešime buvo permąstoma iš naujo. Laisvė, kurią gali riboti ne tik ideologija, bet kai kada ir vidiniai žmogaus varžtai ar stabdžiai. Konferencijos sveikinimo žodį tarusi Lietuvių literatūros

ir tautosakos instituto direktorė prof. Aušra Martišiūtė-Linartienė atsargiai užsiminė, kad taip, kaip P. Jokimaitienė, kūrybą į stalčių turbūt ir šiandien rašo daugelis kolegų, o konferencijai baigiantis griežtai ir sykiu išlaisvinančiai nuskambėjo V. Gasiliūno pozicija: gerai poezijai reikia ne tik autoriaus, bet ir draugiško įdėmaus klausytojo, rašantįjį auginančio, ugdančio. Kas žino, gal kada rengsime konferenci-

ją, skirtą nepublikuotiems, nerodytiems, neskaitytiems kūrybiniam mokslininkų bandymams, kuriuos stalčiuje bus įkalinusi ne ideologija, o nedrąsa ar perdėtas griežtumas sau.

Jurga Sivickaitė-Sadauskienė
Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
jurga.sadauskiene@gmail.com

INFORMACIJA AUTORIAMS

Mokslo žurnale *Tautosakos darbai* publikuojami kultūros istorijai ir šiuolaikiniams jos procesams pažinti aktualūs folkloro tyrimai, vertimai, archyvinė medžiaga, diskusijos, recenzijos, informacija apie akademinio gyvenimo įvykius. Straipsniai skelbiami lietuvių, anglų kalbomis.

Siūlomas publikacijas autoriai siunčia elektroniniu paštu – adresu tautosaka@liti.lt.

Rekomenduojama straipsnio apimtis – apie 40 000, recenzijos – 20 000–40 000, informacinio teksto – iki 10 000 spaudos ženklų. Didesnės apimties darbai spausdinami atskiru redaktorių kolegijos sprendimu.

Tekstas turi būti parengtas kompiuterine teksto rengykle „MS Word“, pritaikyta operacinei sistemai „Windows“, surinktas standartiniais kompiuteriniais šriftais. Iliustracijos turi būti parengtos kompiuterinės grafikos priemonėmis.

Žurnalui įteiktus mokslo straipsnius anonimiškai vertina ne mažiau kaip du vyriausiojo redaktoriaus arba tomo parengėjo parinkti recenzentai. Redkolegija turi teisę atmesti leidinio tematikos, mokslo straipsniui keliamų reikalavimų ir parengimo principų neatitinkančias publikacijas neatsižvelgdama į jų turinį.

Mokslinės publikacijos struktūra, citatos, bibliografiniai aprašai tvarkomi pagal žurnalo priimtus principus. Išsamiau žr. <https://www.zurnalai.vu.lt/td/about/submissions>.

INFORMATION FOR THE AUTHORS

The article submitted to the journal *Tautosakos darbai / Folklore Studies* has to address topics relevant to the folklore studies or related disciplines. We publish research articles in Lithuanian or English. The publications should be submitted by email: tautosaka@liti.lt

The recommended length of an article is 40 000 symbols, of a book review – 20 000–40 000, of a piece of information – up to 10 000 symbols. Longer publications require obtaining a special consent from the Editorial Board.

The document should be prepared in MS Word, conforming to OS “Windows” (in “doc” or “docx” format) in standard fonts such as Times New Roman or Palemon. All necessary illustrations should be prepared using computer graphics.

The submitted articles are peer-reviewed by at least two active researchers appointed by the editor-in-chief or the special editor of the volume. The Editorial Board is free to reject articles that do not comply with the thematic scope of the journal or requirements applied to the research articles according to the editing principles of the journal, regardless of their contents.

The structure of the publications, references and bibliography should follow the principles detailed here: <https://www.journals.vu.lt/td/about/submissions>.

TAUTOSAKOS DARBAI, 64

Parengė LINA BŪGIENĖ
Redaktorė RIMA BERTAŠAVIČIŪTĖ

Santraukas į anglų kalbą vertė Lina Būgienė
Maketavo Gražina Kazlauskienė. Korektūrą skaitė Rima Bertašavičiūtė

Parengė ir išleido
LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTAS
Antakalnio g. 6, 10308 Vilnius
Svetainė internete: www.llti.lt, el. paštas: direk@llti.lt, knyga@llti.lt

Spausdino UAB „Vitaė Litera“, Savanorių pr. 137, LT-44146 Kaunas